

CULTUUR

SCHILDER VAN
BEHANGSELS
UIT SCHADUW

RIJKSMUSEUM BELOONT HONIG BREETHUIS IN ZAANDIJK

door Thea Detiger

Het was een krachtproef voor een klein museum als het Honig Breehuis aan de Lagedijk 80 in Zaandijk. De ingrijpende restauratie van de 19e eeuwse behangsels in de tuinkamer en de publica-

tie van een boek over de vergeten schilder Willem Uppink. Maar de beloning is zoet. Ze krijgen maar liefst drie schilderijen van zijn hand in langdurig bruikleen van het Rijksmuseum.

„Ze kwamen zelf met het voorstel”, zegt Pier van

Leeuwen, die twintig jaar geleden het woonhuismuseum gewijd aan de papierfabrikanten Honig en Breet inrichtte. „Door het boek over Willem Uppink is het belang van deze laatste grote behangschilder van Nederland voor iedereen duidelijk geworden. Ons museum is de enige plek waar zijn romantische landschapsschilderingen voor het publiek te zien zijn. Je kunt ons nu beschouwen als het Uppink Documentatiecentrum. Er heeft zich naar aanleiding van het boek al een particulier gemeld met twee aquarellen van Uppink. We hopen dat er meer werk van hem wordt herkend en gerapporteerd.”

Voor de coronacrisis had het museum, dat fraai gelegen is aan de Zaan, al een expositie over Willem Uppink ingericht. „Ik kan niet wachten tot we weer open gaan en de drie portretten uit het Rijksmuseum kunnen tonen”, zegt Van Leeuwen. „Ze komen uit de nalatenschap van een nazaat van Willem Uppink. Het zijn een vermoedelijk zelfportret, een portret van zijn broer Hermanus, en een damesportret dat mogelijk Willems echtgenote Hendrika Josina Noorthout voorstelt. Zelf hebben we vorig jaar een portret verworven van een predikantentechtelpaar met hun dochtertje.”

Het begon allemaal in 2004 met een lekkage in het uit 1709 stammende Zaanse huis. Daardoor liepen de behangsels, die Willem Uppink in 1830 schilderde in opdracht van Jacob Cornelisz Breet, waterschade op.

Toen het panoramische, op linnen geschilderde zomerlandschap eenmaal van de muur was, besloot men tot een algehele restauratie in 2006-2007. Voor George Sliker, bestuurslid van het Honig Breehuis, vormde dat de aanleiding om onderzoek te doen naar de in Amsterdam geboren Willem Uppink (1767-1849).

Het schilderen van behangsels was in de 18e eeuw een typisch Nederlands fenomeen. Dat varieerde van mythologische voorstellingen en italianiserende landschappen tot idyllische Hollandse buitentaferelen. Hoewel de meeste behangschilders al rond 1800 stopten, toen op papier bedrukt

George Sliker in de Tuinkamer van het Honig Breehuis, waarvoor Willem Uppink in 1830 een behangselensemble schilderde.

FOTO'S
ANJO KAN

‘Kan niet wachten tot we weer open gaan’

behang in de mode kwam, beschilderde Uppink tussen 1812 en 1820 nog drie kamers in Huis de Visscher aan de Amsterdamse Keizersgracht. Zijn behangsel-schilderingen in Zaandijk waren zijn allerlaatste: in 1830 aan de Lagedijk 80 en in 1832 aan de Lagedijk 110.

Inventarisatie

George Sliker onderzocht de vijf behangselensembles van Uppink, die in Nederland nog op hun oorspronkelijke plek aanwezig zijn. Daarnaast ging hij onder andere in veilingcatalogi op zoek naar behangsels die in de loop van de tijd zijn verkocht en over de hele wereld verspreid zijn geraakt. Bij de inventarisatie van zijn

Het (vermoedelijke) zelfportret van Willem Uppink, dat het Honig Breehuis in langdurig bruikleen krijgt van het Rijksmuseum.

portretten, landschapsschilderijen, tekeningen en aquarellen bleek dat sommige werken van Willem Uppink in het verleden ten onrechte zijn toegeschreven aan zijn broer Hermanus. Sliker ontdekte ook dat Uppink heeft meege-schilderd aan een stadspanorama van Amsterdam. Helaas is dat niet bewaard gebleven.

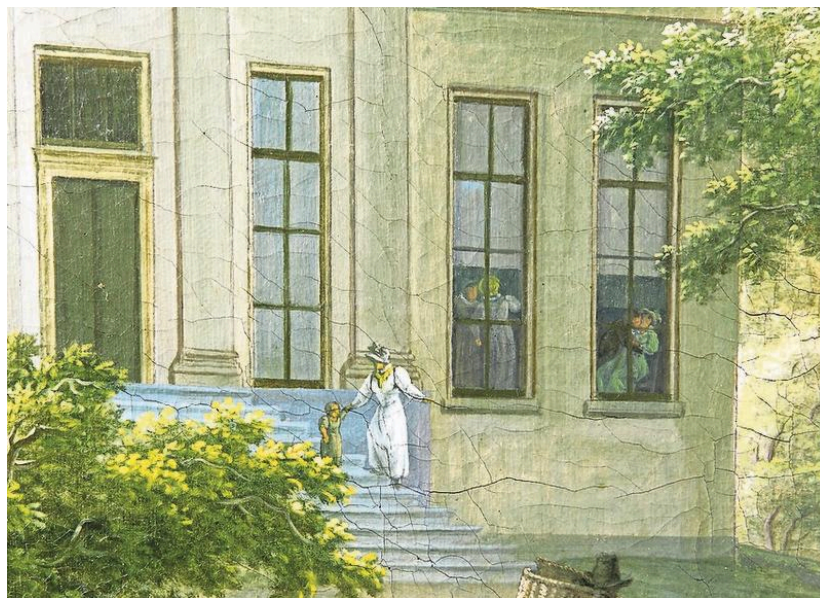
Uit het onderzoek werd duidelijk dat Willem Uppink, die lid was van Felix Meritis, reislustig en ondernemend was. Hij ging net als andere schilders van zijn tijd op zoek naar woeste gronden als de duinen en het Gelderse heuvellandschap. Voor zijn behangsels

Willem Uppink schilderde een fantasielandschap met boerenhoeves aan kronkelende rivier, rustende figuren langs een zandweg, indrukwekkende wolkenpartijen en schitterend uitgewerkte bomen.

liet hij zich inspireren door buitenplaatsen als Elswout bij Haarlem en Beekhuizen in Gelderland.

Maar wat hij schilderde was vooral een fantasielandschap met boerenhoeven, weiden met vee, een kronkelende rivier, een zandweg, indrukwekkende wolkenpartijen en schitterend uitgewerkte bomen. De figuren variëren van vrouwen met kinderen tot jagers, tuinlieden en ruiters te paard. Aan de luifelhoedjes en hoge tailles van de dames en de lange broeken en hoge hoeden van de heren kunnen we zien dat Uppink zich bewust was van de mode van zijn tijd. Het jongetje dat wijzend naar zijn moeder een deftige ruiter om een aalmoes vraagt, laat zien dat zijn doopsgezinde opdrachtgever liefdadigheid voorstond.

De kleding van de diverse figuren laat zien dat Willem Uppink zich bewust was van de mode in zijn tijd.

REGENBOOGGEZIN
IN DE 19E EEUW

'DUIZEND MANEN'

WAT: roman
WIE: Sebastian Barry
★★★★☆

‘Zelfs als je voortkomt uit bloedvergieten en rampspoed moet je uiteindelijk leren leven’. Zo filosofeert het indiaanse weesmeisje Winona. Het is haar verhaal dat wordt verteld in Sebastian Barry's *Duizend manen*, een vervolg op zijn succesvolle *Dagen zonder eind*.

De veelvuldig bekroonde Ierse auteur excelleert in gefictionaliseerde versies van zijn eigen geschiedenis. Een van de McNulty's uit eerdere romans komt na de Ierse Hongersnood in Amerika terecht. Samen met partner John Cole, het meisje Winona en twee vrijgemaakte slaven vormt deze Thomas, die zich graag in vrouwenkleding hult, een negentiende eeuwse regenbooggezin.

Deze uiterst ongebruikelijke setting is voor het meisje vanzelfsprekend. Wat de gezinsleden bindt, is niet alleen een rauw verleden, bloedvergieten en het feit dat ze verschoppelingen zijn, maar ook liefde, vastberadenheid en moed. McNulty en Cole vochten in de Burgeroorlog, broer en zus Bougureau waren slaven, en Winona's stam, de Lakota, werd uitgemeord.

Dat er een bediende in een kruidenierswinkel

verliefd op haar wordt en haar wil trouwen, ondanks haar afkomst, is het startpunt voor controverses. Deze Jas Jonski doet er alles aan Winona's hart te veroveren, maar de gemeenschap, inclusief adoptievader John Cole, denkt daar anders over. 'Hij wist hoe de wereld reilde en zeilde'. Zo'n huwelijk werd niet geaccepteerd.

De oog-om-oog, tand-om-tand maatschappij van Tennessee, waarin de nasleep van de burgeroorlog zijn sporen heeft nagelaten, reageert zoals verwacht. Winona wordt het slachtoffer van een overval, en Thomas Bougureau die het voor haar opneemt,

wordt in elkaar getrimd. In mannenkleding, en gewapend met mes en geweer gaat de indiaanse vervolgens met 'de moed van duizend manen' op zoek naar de aanstichters van het leed.

'Anders zijn', migratie, (seksueel) geweld, de zoektocht naar identiteit: Sebastian Barry raakt in zijn romans over vroeger hedendaagse thema's. Een warme familieband, in wat voor vorm dan ook, lijkt bij trauma een bruikbaar medicijn. Daarnaast is *Duizend manen* een ode aan de kracht van het woord. Winona, ongeschoold, krijgt een unieke, poëtische stem. Dat maakt van het boek, sensitief en beeldenrijk, meer dan een geëngageerde avonturenroman.

Lies Schut

